

GEORGI PARPULOV
An Unknown Catena on the Pauline Epistles

Twenty years have passed since YEVHEN CHERNUKHIN described four previously unregistered Greek New Testament manuscripts at the National Library of Ukraine.¹ The first of these was recently assigned the GREGORY/ALAND (GA) census number 2966² and consists of two leaves bound into a volume where they did not at first belong.³ Copied in an early form of *Perlschrift* datable to the second half of the tenth century,⁴ these leaves are evidently the sole vestige from a codex which in its original form would have resembled GA 1915.⁵ Small though it may be,⁶ the Ukrainian fragment is not devoid of interest: neither ff. 157–172 in GA 1915 (its closest known counterpart) nor any other surviving manuscript contain quite the same text as it does. We are dealing, therefore, with a section from a previously unknown *catena* on the Pauline Letters.⁷ Since this *catena* was certainly less extensive than the one in GA 1915⁸ (where four pages of commentary correspond to a biblical passage, Rom 11:25–29, which GA 2966 covers in a mere page and a half), the Ukrainian leaves' now-lost 'home' codex is likely to have contained all of St Paul's epistles. In the snippet

1. CHERNUKHIN 2000, cat. I.14, I.21, I.32, I.40.

2. <http://ntvmr.uni-muenster.de/liste?docID=32966>.

3. CHERNUKHIN 2000, pp. 39 (cat. I.14) and 47–49 (cat. I.23). On the main part of this manuscript, see CHERNUKHIN 2000, cat. I.23; GETOV 2015. The volume comes from the library of Bolesław Starzyński (1834–1917) in Zahiniec (Zahińce, Загинці). Its earlier provenance is unknown.

4. CHERNUKHIN 2000, p. 291 (fig. 43). In reality this photograph shows not f. 162r (as the accompanying caption has it) but f. 161v. For the type of handwriting, cf. D'AGOSTINO – DEGNI 2020.

5. Città del Vaticano, BAV, Vat. gr. 762. Described and analysed in STAAB 1926, pp. 7–11, 23–36, this manuscript is designated *V* in STAAB 1933, p. xlviii *et passim*. See also ZAWADZKI 2020.

6. Since the two leaves of GA 2966 are conjoint, they certainly belonged to a single quire. That quire was most probably a regular quaternion. If the two surviving leaves formed its outermost bifolium, no more than twelve pages could have intervened between them. (I have not examined the manuscript directly, and I owe photographs of it to the kindness of Agamemnon Tselikas and Christine Kossyva.)

7. Cf. GEERARD – NORET 2018, pp. 383–395.

8. GEERARD – NORET 2018, pp. 383–385 (cat. C160). STAAB 1926, p. 7, labels this *catena* 'Typus Vaticanus'.

that has reached us, the apostle's own words are explained mainly by John Chrysostom, Theodoret of Cyrus, Theodore of Mopsuestia, and Gennadius. While Chrysostom's and Theodoret's influential commentaries survive in a significant number of copies,⁹ Gennadius's name seldom occurs outside of *catenae*. KARL STAAB has plausibly identified him with Gennadius I, Patriarch of Constantinople from 458 to 471.¹⁰ His floruit is the earliest possible date for the initial compilation of our newly-found *catena*. Here is this *catena*'s fragmentary content:¹¹

Κίεβ, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (НБУВ), фонд I, № 137,¹² ff. 161–162:

[init. mut.] ἔμπροσθεν Παύλου λέγοντος: «Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη, τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε». Τοῦτο καὶ Ἡσαΐας ἐνταῦθα φησί· τὸ γὰρ «εὐρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσι» ταυτὸν ἐστὶ τῶ εἰπεῖν ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβε δικαιοσύνην. «Ὅλην τὴν ἡμέραν». Ἡμέραν ἐνταῦθα τὸν παρόντα χρόνον λέγων τὸν ἔμπροσθεν, τὸ δὲ ἐκπετάσαι τὰς χεῖρας τὸ παρακαλέσαι καὶ ἐπισπάσασθαι δηλοῖ. Εἶτα δεικνὺς τὸ ἔγκλημα ἅπαν ἐκείνων, φησί, ὄν, φησί «πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα». Εἶδες πόση κατηγορία; Οὗτοι μὲν γὰρ οὐδὲ παρακαλοῦντι ἐπέισθησαν, ἀλλὰ καὶ ἀντεῖπον, οἱ δὲ μηδέποτε ἐπιγνώκότες ἴσχυσαν αὐτὸν ἐπισπάσασθαι. Καθαιρῶν δὲ καὶ τῶν ἐξ ἔθνῶν τὰ φρονήματα καὶ δεικνὺς τὴν αὐτοῦ χάριν τὸ πᾶν ἐργασαμένην, φησί «ἐγὼ ἐμφανὴς ἐγενόμην» καὶ «ἐγὼ εὐρήθην». Τὸ δὲ «μενοῦνγε» ἐπὶ λύσει κέχρηται, ὡς μὴ εἶναι ἄδηλον, καὶ ὅτ' ἂν λέγη «μενοῦνγε», «ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ;» λύων τὸ ζητούμενον, οὐκ ἐπιτιμῶν λέγει (CPG 4427.18 / TLG 2062.155).¹³

Λέγω οὖν, μὴ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; Μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. Οὐκ ἀπό-

9. See most recently MONTORO 2021; LORRAIN 2018, p. 391. On Theodore, see STAAB 1933, pp. xxvi–xxx, 159.

10. STAAB 1933, pp. xxxv–xxxvii.

11. I have introduced modern punctuation but retained the spelling of the manuscript: τουτέστι, ὅτ' ἂν, μύριοι, etc. The scribe's inconsistent rendition of the name Ἡλίας / Ἡλίας might reflect the *catena*'s disparate sources.

12. Diktyon # 37428; <https://pinakes.irht.cnrs.fr/notices/cote/37428/>.

13. The abbreviations CPG and TLG here and further below refer to the on-line databases *Clavis Clavium* (<https://clavis.brepols.net/ciacla/>) and *Thesaurus Linguae Graecae* (<http://stephanus.tlg.uci.edu>).

σατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω. Ἦ οὐκ οἶδατε ἐν Ἡλίας τί λέγει ἢ γραφή, ὡς ἐντυγχάνει τῷ Θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ λέγων «Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου»; Ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἑμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας οἵτινες οὐκ ἔκαψαν γόνυ τῇ Βάαλ. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. Εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἔτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον (Rom 11:1–6).

Γεν(να)δ(ίου)· Τάχ' ἂν οὖν, εἶποι με τίς [sc. μέν τις], οὐδὲν ἕτερον τοῖς λόγοις τούτοις ἢ προδήλως τοῦτο βοᾷν ὅτι τὸν ἑαυτοῦ λαὸν ὁ Θεὸς ἀπέωσατο. Ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτο φημί. Πῶς γάρ, ὅς γε καὶ αὐτὸς «γνήσιος Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν»; «Οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω»· διὰ τῆς ὃν προέγνω προσθήκης ἐμφήνας οὐδὲ λαὸν εἶναι τοὺς ἄλλους Θεοῦ, κἂν τὸν αὐτὸν τούτοις ἐπιγράφοντο «κατὰ σάρκα προπάτορα». Παρίστησιν ἐκ τῆς γραφῆς, κἂν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἐξ αὐτῶν πολλοὺς ἀποδοκιμασθέντας. «Ἦ οὐκ οἶδατε ἐν Ἡλίας», φησί, «τί λέγει ἢ γραφή» καὶ τὰ ἐξῆς. Τουτέστι διὰ τοῦ Ἡλίας δεῖξας δὲ διὰ τούτων τὸ καὶ τότε πάντας ἡσεβηκότας ἀποπεπτωκένας Θεοῦ πλὴν ἑπτακισχιλίων καίτοι γε τοῦ γένους ὄντας | τοῦ Ἀβραάμ, ἀπὸ τῆς κατέλιπον ἑμαυτῷ λέξεως τὸν μετὰ ταῦτα λόγον κατασκευάζει. «Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν». Οὐδὲ οὖν ὡς ἔοικε καινόν, οὐδὲ ἐν τῷ παρόντι γεγένηται λειψάνου τινος κατὰ χάριν ἐκλεγέντος καὶ νῦν ἐκ τοῦ παντὸς γένους ἡμῶν· ὡσπερ γὰρ τότε κατὰ τὸν γραφικὸν λόγον οὐδ' ἂν εἶς σέσωστο, μὴ ἑαυτῷ τοὺς «ἑπτακισχιλίους ὑπολειπομένου Θεοῦ», τουτέστι μὴ θείας χάριτος αὐτοὺς ἐπὶ τῆς γνώμης τῆς εὐσεβοῦς διακρατησάσης, οὕτως οἶμαι καὶ νῦν. «Εἰ δὲ χάριτι», φησί, «οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων» καὶ τὰ ἐξῆς. Οὐ τὴν ἄλλως ἀδολεσχήσαι βουλόμενος οὕτω ταῦτα τέθεικεν ὁ ἀπόστολος, ἀλλὰ δεῖξαι σπουδάζων ἀσύμβατον ὄντα παντελῶς τὸν νόμον τῇ χάριτι, καὶ οὐ δυνάμενα κατ' αὐτὸν ἀμφοτέρα ταῦτα συνελθεῖν, ἀλλ' ἀναγκαίως ἔχον θατέρῳ θάτερον ὑφεξίστασθαι (CPG 5973 / TLG 2762.004).

Χρ(υσοστόμου)· Σχῆμα διαποροῦντος εἰσάγει, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων λαβὸν τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο θείας, τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ τὸ μετ' ἐκεῖνο λοιπὸν εὐπαράδεκτον ποιεῖ, ὃ διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἀπάντων ἐσπούδασε δεῖξαι, τοῦτο καὶ ἐνταῦθα κατασκευάζων, ὅτι κἂν ὀλίγοι ᾧσιν οἱ διασεσωσμένοι, τὸ τῆς ἐπαγγελίας ἔστηκε. Διατοῦτο οὐδὲ ἀπλῶς εἶπεν «τὸν λαόν», ἀλλὰ προσέθηκεν «ὃν προέγνω». Εἶτα ἐπάγων ἀπόδειξιν τοῦ μὴ ἀπῶσθαι τὸν λαόν, φησί· «καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐπεὶ

δὲ δοκεῖ τοῦτο ἐναντίον εἶναι τῶν «τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν» καὶ «ὄλην τὴν ἡμέραν τὰς χεῖρας μου ἐξεπέτασα πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα», οὐκ ἤρκεσθη τῇ ἀπαγορεύσει, οὐδὲ τῷ εἰπεῖν «μὴ γένοιτο», ἀλλὰ καὶ κατασκευάζει αὐτὸ πάλιν ἀναλαμβάνων καὶ λέγων «οὐκ ἀπόσατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ». Ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἔστι κατασκευή, φησὶν, ἀλλ' ἀπόφασις. Ὅρα οὖν τὴν κατασκευὴν τὴν τε προτέραν καὶ τὴν μετ' ἐκείνην. Προτέρα γοῦν ἐστὶν τὸ δεῖξαι, ὅτι αὐτὸς ἐκεῖθεν ἦν· οὐκ ἂν δέ, εἰ ἀπωθεῖσθαι αὐτὸν ἔμελλε τὸν τὸ κήρυγμα ἅπαν καὶ τὰ πράγματα τῆς οἰκουμένης ἐμπιστευθέντα, ἐκεῖθεν ἀνεξελέξατο. Δευτέραν δὲ μετ' ἐκείνην, τὸ εἰπεῖν «τὸν λαὸν ὃν προέγνω», τουτέστιν ὃν ἤδει σαφῶς ἐπιτήδειον καὶ τὴν πίστιν δεχόμενον· καὶ γὰρ τρισχίλιοι καὶ πεντακισχίλιοι καὶ μύριοι ἐξ ἐκείνων ἦσαν πιστεύσαντες. Ἴνα γὰρ μὴ λέγῃ τις «σὺ οὖν ὁ λαὸς εἶ;», ἐπήγαγεν «οὐκ ἀπόσατο τὸν λαὸν αὐτοῦ ὃν προέγνω». Ὡσανεὶ ἔλεγεν «ἔχω μετ' ἐμοῦ τρισχιλίους, μυρίους». «Τί οὖν; Ὁ λαὸς εἰς τρισχιλίους καὶ πεντακισχιλίους καὶ μυρίους περιέστη τὸ σπέρμα ἐκεῖνο τὸ μιμούμενον τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ τὴν ἄμμον τὴν θαλαττίαν; Καὶ οὕτως ἡμᾶς ἀπατᾶς καὶ παραλογίζῃ;» Ἴνα οὖν μὴ ταῦτα λέγωσι, διὰ τῶν ἐξῆς τὴν λύσιν ἐπάγει, τὴν μὲν ἀντίθεσιν οὐθεῖς, πρὸ δὲ τῆς ἀντιθέσεως τὴν λύσιν αὐτῆς ἀπὸ παλαιᾶς ἱστορίας κατασκευάζων καὶ φησὶν· «Οὐκ οἶδατε ἐν Ἡ [fine mut.] (CPG 4427.18 / TLG 2062.155).

| ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ καὶ αὐτῆ αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅτ' ἂν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν. Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας· ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλήσις τοῦ Θεοῦ (Rom 11:26–29). 162^r

Γεν(να)δ(ίου): Ὡς ἂν δέ, φησί, μὴ μέγα τι καὶ θαυμαστὸν ὑπονοοῖτε περὶ ἑαυτῶν, ἀπατώμενοι ὡς ὄντες ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὑμεῖς συνετοί, μάθετε συντόμως· μυστήριον φρικωδέστατον, ἄφατον τοῦ Θεοῦ τὴν περὶ πάντας πρόνοιαν ὑποφαίνον, τῶν Ἰσραηλιτῶν πληρὴν τῆς ἐκλέξεως (τὸ γὰρ «ἀπὸ μέρους» τοῦτο φησί) πωρωθέντων καὶ τὴν σωτηρίαν ἀποθουμένων ἐφ' ὑμᾶς μετήνεγκε ταύτην ὁ Θεός, εἰσποιηθέντων μέντοι πάντων ὑμῶν κακεῖνους αὐθις ἢ χάρις ἅπαντας περιλήψεται. Μαρτυρεῖ γοῦν αὐτῷ τοῦτο καὶ τὸ τοῦ Ἡσαίου λόγιον «ἤξει ἐκ Σιών ὁ ῥυόμενος» καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀφαιρέσεως δὲ καὶ ἀφέσεως αὐτοῖς γινομένης ἀμαρτημάτων, ἡ σωτηρία σαφῆς τε καὶ ἀναντίρρητος. Τὸ δὲ «κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς» καὶ τὰ ἐξῆς τοῦτο δηλοῖ, ὅτι εἰ γὰρ καὶ νῦν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ προσκρουσάντων αὐτῶν ὑμεῖς ἀντεισήχθητε, ἀλλ' οὖν ἐκ πατέρων κακεῖνοι πεφίληνται. Εἶτα τὸ ἀναγκαῖον· «ἀμεταμέλητα γάρ», φησί, «τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ». Ὡσεὶ εἶπεν, προσῆκε δὲ δῆπου, φησί, ὑπάρχειν ἀψευδῆ τε καὶ βέβαια πάντα τὰ χαρί-

σματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τῶν κατ' αὐτοὺς ἐκείνους ἔτι τὸν λόγον πιθανὸν ἐργαζόμενος τὰ ἐξῆς ἐπιφέρει (CPG 5973 / TLG 2762.004).

Χρ(υσοστόμου): Μυστήριον ἐστὶ τὸ μὴ πᾶσι γνῶριμον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς θαρρουμένοις. Λέγει τοίνυν ὅτι «βούλομαι ὑμᾶς μαθεῖν ὅπερ οἶδα περὶ τῶν προκειμένων μυστήριον, ἵνα μὴ σφόδρα ἑαυτοὺς ἡγούμενοι συνेतους ὑψηλοφρονῆτε.» Τί δὲ τὸ μυστήριον; Ὅτι «πῶρως ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονε». Τὸ «ἀπὸ μέρους» τέθεικε διδάσκων, ὡς οὐ πάντες ἠπίστησαν· πολλοὶ γὰρ καὶ ἐξ ἐκείνων ἐπίστευσαν. Παρεγγυᾷ μὴ δὲ τῶν ἄλλων ἀπαγορευσαί τὴν σωτηρίαν· τῶν γὰρ ἐθνῶν δεξαμένων τὸ κήρυγμα, πιστεύσουσι καὶ ἐκεῖνοι. Ἡλία τοῦ πάνυ παραγινομένου καὶ τῆς πίστεως αὐτοῖς τὴν διδασκαλίαν προσφέροντος, τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἔφη· «Ἡλίας ἔρχεται, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα» (CPG 6209 / TLG 4089.030). Τὸ γὰρ «πᾶς Ἰσραὴλ» ἵνα εἴπῃ «οἱ τε ἀπὸ τῆς φύσεως τὴν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ συγγένειαν ἔχοντες» ἀντὶ τοῦ «οἱ Ἰουδαῖοι», καὶ «οἱ διὰ τῆς πίστεως ἀξίους τῆς τοῦ Ἰσραὴλ προσηγορίας ἑαυτοὺς καταστήσαντες» λέγει δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν (CPG 3846 / TLG 4135.015). Ἐπεὶ δὲ μέγα ἐπηγγείλατο, φέρει μάρτυρα τὸν προφήτην. Ὅτι μὲν γὰρ πῶρως γέγονεν, οὐ παράγει μαρτυρίαν (δῆλον γὰρ ἦν ἅπασιν), ὅτι δὲ πιστεύσουσι καὶ σωθῆσονται, τὸν Ἡσαΐαν εἰσάγει λέγοντα «ἤξει ἐκ Σιών ὁ ρυόμενος» καὶ ἐξῆς (CPG 4427.19 / TLG 2062.155). Τὸ δὲ «ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ» ἵνα εἴπῃ «ἀποστρέψει μὲν ἐξ ἀμαρτιῶν, ἐπιστρέψει δὲ πρὸς ἑαυτόν» (CPG 1591). | Εἶτα τὸ παράσημον τῆς σωτηρίας τιθεῖς, ἵνα μή τις εἰς τοὺς ἔμπροσθεν αὐτὸ ἐλκύσῃ χρόνους, φησὶ 162^v «καὶ αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅτ' ἂν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν»· οὐχ ὅτ' ἂν περιτμηθῶσιν, οὐχ ὅτ' ἂν θύσωσιν, ἀλλ' ὅτ' ἂν ἀμαρτημάτων ἀφέσεως τύχωσιν. Εἰ τοίνυν τοῦτο ἐπήγγελται, γέγονε δὲ ἐπ' αὐτῶν οὐδέπω, οὐδὲ ἀπέλαυσαν τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀφέσεως, πάντως ἔσται (CPG 4427.18 / TLG 2062.155). «Κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς». Ὡσεὶ ἔλεγεν, ὅσον μὲν, φησὶ, ἦκεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, δι' ὑμᾶς τοὺς ἐξ ἐθνῶν ἐχθροὶ εἰσιν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ὑμῶν τὴν πίστιν εὐαγγελισθέντων φιλονεικότεροι ἐκεῖνοι γενόμενοι ἀπεσκίρτησαν (PG 118, col. 553D). Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως ὁ Θεὸς ἀνέκοψεν αὐτῶν τὴν κλῆσιν, εἶτα καὶ ἑτέραν αὐτοῖς χαριζόμενος χάριν. «Κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν», φησὶ, «ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας». Καὶ τί τοῦτο; Ἐνθα μὲν ἐχθροὶ, ἢ κόλασις αὐτῶν· ἐνθα δὲ ἀγαπητοί, οὐδὲν πρὸς αὐτοὺς ἢ τῶν πατέρων ἀρετὴ ἐὰν μὴ πιστεύσωσιν. Ἀλλ' ὅπερ ἔφην, οὐ παύεται ῥήμασιν αὐτοὺς παραμυθούμενος ἵνα ἐφελκύσῃται· ἀμεταμέλητος γὰρ ἡ κλῆσις ἢ γενομένη περὶ τὸ ἔθνος, φησὶ (CPG 4427.19 / TLG 2062.155).

Ὡσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ Θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπειθήσαν, τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι· συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ (Rom 11:30–32).

Γεν(να)δ(ίου): Συντόμως καὶ διὰ τοῦτο ἀσαφῶς εἴρηται τὸ προκείμενον· ἀνάγκη τοίνυν αὐτὸ σαφηνίσαι. Ὅτι γάρ, φησὶν, οὐδὲν ἄπιστον λέγω, καὶ εἰς τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς ἀποβλέψατε· ὑμῶν ἀπειθούντων πάλαι ποτὲ τούτους ἠλεήκει ὁ Θεός, νῦν τὸ ἀνάπαλιν τούτων ἀπειθησάντων ὑμεῖς ἠλεήθητε. Ὡσπερ οὖν τῆς νῦν σωτηρίας ὑμᾶς ἢ πρόσθεν οὐκ ἐκκέκλεικεν ἀπειθεια, τὸν αὐτὸν οἶμαί που τρόπον οὐδὲ τούτοις ἐν καιρῷ τῆς σωτηρίας ἐμποδῶν ἢ νῦν ἀπειθεια κατασταθήσεται. «Συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεός», φησί, «τοὺς πάντας εἰς ἀπειθειαν»· οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης ἀντιλογίας ἐκνικηθῆναι, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀντιτεινόντων αὐτὸς περὶ τοὺς πάντας τὸν οἰκεῖον ἔλεον ἐπιδείξεται. Τοῦτο δὲ παραπλήσιον τὸ «νόμος δὲ παρεισήλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα». Οὔτε γὰρ ὁ Θεὸς ἀπειθεῖς αὐτοὺς ἐποίησεν, ἀλλὰ σωτήρια δέδωκεν παραγγέλματα καὶ τούτοις ἡμῶν ἀσφαλιζόμενος τὴν φύσιν περιεφράξατο, τῶν δὲ ἀνομησάντων τοῦτο ἐκβέβηκεν· οὔτε διατοῦτο τὰ προστάγματα δέδωκεν ἵνα ἀπειθήσαντας ἐλεήσῃ, ἀλλ' οὕτω τοῦτο διὰ τὴν ἐκείνων ἀποβέβηκεν ἀπειθειαν. Τοῦ δὲ αὐτοῦ τύπου καὶ τᾶλλα ὅσα τοιαῦτα τῶν προεκτεθέντων ἐστίν, οἷον τὸ «πώρως ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ»· οὐ γὰρ ἵνα σωθῶσιν οἱ ἔθνη [fine mut.] (CPG 5973 / TLG 2762.004).

Our *catena* had two direct sources: first, the complete text of Gennadius's commentary (CPG 5973), of which GA 2966 transmits a few previously unattested sentences;¹⁴ second, combined excerpts from the homilies of John Chrysostom (CPG 4427) and from the works of other authors – Theodoret (CPG 6209), Theodore of Mopsuestia (CPG 3846), Dionysius of Alexandria (CPG 1591), *et al.*¹⁵ GA 2966 cites the second, composite source under the single umbrella-name 'Chrysostom'. This same source must have been available to the compiler of the *catena* in GA 1915, where a passage by Theodoret (Μυστήριόν ἐστι τὸ μὴ πᾶσι γνώριμον etc.) is also ascribed, tellingly, to 'John' (f. 170r).¹⁶ The two *catenae*, then, had a common ancestor – a *chaîne chrysostomienne* comparable to those for the Psalms

14. Cf. the fragments collected by STAAB 1933, pp. 398–402.

15. Note that one sentence in the Kiev leaves (Ὡσεὶ ἔλεγεν, ὅσον μὲν, φησί etc.) is of unknown authorship.

16. See also the observations made by STAAB 1926, pp. 32, 35 n.3.

(CPG C30) and for two of the Gospels (CPG C110.1 and C140.1).¹⁷ Fortunately, this ancestor seems to have survived. Unfortunately, it survives in a defective state: its single known copy, GA 1910,¹⁸ lacks Paul's Letter to the Romans and thus cannot be compared to the Kiev leaves. Still, THEODORA PANELLA recently found indirect but nonetheless strong evidence that the *catena* in GA 1910 was a source for that in GA 1915.¹⁹ GA 1910, in other words, presents us with the oldest known *catena* commentary on the Pauline Epistles.

BIBLIOGRAPHY

- CHERNUKHIN, YEVHEN (2000). Грецькі рукописи у зібраннях Києва. Kiev.
- D'AGOSTINO, MARCO – DEGNI, PAOLA (2020). Considerations on Origin and Development of the Perlschrift. In: CHRISTIAN BROCKMANN – DANIEL DECKERS – DIETER HARLFINGER – STEFANO VALENTE (eds.), Griechisch-byzantinische Handschriftenforschung: Traditionen, Entwicklungen, neue Wege. Berlin, pp. 171–194.
- DEVREESSE, ROBERT (1945). Le fonds Coislin (Bibliothèque Nationale, Catalogue des manuscrits grecs 2). Paris.
- DORIVAL, GILLES (1992). Les chaînes exégétiques grecques sur les Psaumes : contribution à l'étude d'une forme littéraire. III (Spicilegium sacrum Lovaniense 45). Leuven.
- GEERARD, MAURICE – NORET, JACQUES (2018). Clavis patrum Graecorum. Concilia. Catenae (Corpus Christianorum, Clavis Patrum Graecorum 4). 2nd edn. Turnhout.
- GETOV, DOROTEI (2015). The Kievan Manuscript of Synopsis Basilicorum major. Scripta & e-Scripta 14/15, pp. 121–129.
- LORRAIN, AGNES (2018). Le Commentaire de Théodoret de Cyr sur l'Épître aux Romains : études philologiques et historiques (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur 179). Berlin.
- MONTORO, PETER (2021, forthcoming). Chrysostom's Text of Romans. PhD dissertation, University of Birmingham.

17. Cf. DORIVAL 1992, pp. 1–103; REUSS 1941, pp. 19–21, 154–155, 251, 254.

18. Paris, BNF, Coislin 204, described and analysed by STAAB 1926, pp. 53–70. STAAB calls this *catena* 'Typus Parisinus'; the *Clavis Clavium* designates it CPG C162. See also DEVREESSE 1945, pp. 182–183.

19. PANELLA 2018, pp. 127–128, 145–149; against STAAB 1926, pp. 65–66.

- PANELLA, THEODORA (2018). The Pseudo-Oecumenian Catena on Galatians. PhD dissertation, University of Birmingham.
- REUSS, JOSEPH (1941). Matthäus-, Markus- und Johanneskatenen nach den handschriftlichen Quellen untersucht (Neutestamentliche Abhandlungen 18, 4/5). Münster.
- STAAB, KARL (1926). Die Pauluskatenen nach den handschriftlichen Quellen untersucht. Rome.
- (1933). Pauluskommentare aus der griechischen Kirche aus Katenenhandschriften gesammelt und herausgegeben (Neutestamentliche Abhandlungen 15). Münster.
- ZAWADZKI, KONRAD (2020, in press). Der verlorene Schluss des Codex Vaticanus Graecus 762: eine Rekonstruktion anhand der Codices Pantokratoros 28 und Vaticanus Graecus 692. *Museum Helveticum* 77.

***

The above note was written while I was employed by the CATENA research project (Department of Theology and Religion, University of Birmingham) funded by the European Research Council (ERC) under the European Union Horizon 2020 research and innovation programme (grant agreement no. 770816). I thank my colleague Amy Myshrall for her helpful comments on the text.

Keywords

Bible; *catenae*; exegesis; New Testament